

נחמד למקרא

לעילוי נשמת
האישה הצדקנית
מרת עליזה בת מול טוב ע"ה
למשפחת מלכא

פנינים מתוך הספר 'נחמד למקרא' העתיד לצאת לאור בעז"ה | פרשת נח

להעיר, אמאי רש"י האריך בלשונו "לכל בהמה ולכל חיה ולכל בריה", ולא כתב "לכל בריה ובריה".

"מכל הבהמה הטהורה תקוז לך שבעה שבעה איש ואשתו ומן הבהמה אשר לא טהרה הוא שנים איש ואשתו" (ו, א, ב)

"הטורה. העתידה להיות טהורה לישראל, למדנו שלמד נח טורה".

צריך ביאור, דהנה לעיל (ו, ב) כתב רש"י ש"מאליהם באו וכל שהתיבה קולטתו הכניס בה", וכ"כ להלן (פסוק ט). וא"כ מנין שלמד נח טורה, הא שפיר י"ל שבאו אליו כל הבהמות הטהורות.

ונראה לומר, דרק הבהמות הטמאות באו מאליהן, אבל הבהמות הטהורות לא באו מאליהן, אלא נח הוצרך להביאם אל התיבה. וכן מדויק בקראי, דלעיל (ו, ב) בטמאים נאמר "יבואו אליך", ואילו הכא בטהורים נאמר "תקח לך", הרי שאת הטהורים הוצרך נח לקחת בעצמו, ורק הטמאים באו אליו מאליהן, ומנין ידע להביא את הבהמות הטהורות, ע"כ שלמד נח טורה.

אך יש להעיר, דמפשטות קראי להלן משמע, שכולם באו מאליהן אף הטהורים, שנאמר (ח-ט) "מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה ומן העוף וכל אשר רמש על האדמה, שנים שנים באו אל נח אל התבה", ופרש"י (שם) "באו אל נח, מאליהן". הרי שאף הטהורים באו מאליהן, וא"כ הדרה קושיא לדוכתיה, מנין שלמד נח טורה.

אכן, עי' ברמב"ן (שם) שכתב, "שבאו מכולם שנים זכר ונקבה מעצמם, ונח הוסיף להביא מן הטהורים ששה זוגות, כי הבאים להנצל באו מעצמם, ואשר לצורך קרבן טרח במצוה, כי כן נאמר לו". וכ"כ ה"אור החיים" (שם), עיי"ש. לפ"ז א"ש, דרק שנים מן הטהורים זכר ונקבה באו מאליהן, אבל את שאר הטהורים הביא נח בעצמו, ומנין ידע שהם הטהורים, הרי מכולם באו שנים זכר ונקבה אף מן הטמאים, אלא ע"כ שלמד נח טורה.

ולפ"ז יש מקום לבאר, הא דהקדים קרא בטהורים את הבהמה לעוף (ב-ג), ואילו בטמאים (לעיל ו, ב) הקדים את העוף לבהמה.

דהטמאים שבאו מאליהן, הקדים הכתוב את העוף שיכול להגיע ראשון, ולאחריו הבהמות, ולבסוף את רמש האדמה, אבל הטהורים שלא באו מאליהן אלא נח הוצרך להביאם, הקדים הכתוב את הבהמות, שיותר קל להביאם מן העוף.

אך אכתי יל"ע בזה, דבסיפור הדברים הסדר אינו כן, שנאמר (ז, ח) "מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה ומן העוף וכל אשר רמש על האדמה", הרי שנקט קרא תחילה בהמה, לאחמ"כ עוף, ולבסוף רמש האדמה.

"ויאמר אלוקים לנח קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ זומם מפנייהם והנני משוויתם את הארץ. עשה לך תבת עצי גפר קנים תעשה את התבה וכפרת אתה מבית ומזוין בכפר" (ו, יג-יד)

"כי מלאה הארץ חמס. לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל" (סנהדרין קח).

יש לדקדק, מדוע נאמר עשה "לך", הא ודאי שעשיית התיבה היא לטובתו שינצל על ידה, ולכאורה סגי לומר "עשה תבת עצי גפר" וכו'.

ויש לבאר, דהנה עה"פ (ויקרא כג, מ) "ולקחתם לכם ביום הראשון" וכו' הנאמר גבי ארבע מינים, דרשו חז"ל (סוכה מא:), "לכם משלכם, להוציא את השאול ואת הגזול". ונראה, דאף כאן יש לדרוש כן "עשה לך" משלך, להוציא את השאול ואת הגזול, דהא לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל כמש"כ רש"י (כאן), לכך הזהירו הקב"ה ביותר על הגזל, שלא יעגש עם בני דורו, ובפרט, שעשיית התיבה ארכה מאה ועשרים שנה (רש"י פסוק יד), שבזמן ארוך זה עלול להיכשל ולהביא מן הגזל.

שור"ש כ"ה"כלי יקר" לבאר קרא להלן (פסוק כא), "ואתה קח לך מכל מאכל וכו', לך משמע משלך, לא משל אחרים, כדרך משלכם הנאמר בד' מינים. כדי שלא יחשוב נח הרי היום או מחר ימותו כולם וממונם כלה, סד"א שמותר ליקח משלהם, ת"ל קח לך משלך דווקא, להגדיל הנס" וכו', עיי"ש.

"עשה לך תבת עצי גפר קנים תעשה את התבה וכפרת אתה מבית ומזוין בכפר" (ו, יד)

"קנים. מדוכים מדוכים (נ"א קנים, מתרגמיני מדוכים, מדוכ) לכל בהמה וחיה".

יש לעיין, אמאי רש"י לא הזכיר לכל בהמה חיה "ועוף", דהא גם העופות נכנסו לתיבה, והוצרכו מדור מיוחד. ובפרט, שסתם לשון "קנים" הוא מדור של עופות.

ויתכן לומר, דהעופות לא היו במדור מיוחד רק להם, אלא היו ביחד עם הבהמות והחיות. דהנה, איתא בסנהדרין (קח:): "וישלח את היונה מאתו לראות הקלו המים, אמר רבי ירמיה, מכאן שדירתן של עופות טהורים עם הצדיקים". הרי שהעופות הטהורים היו במדור של נח ובניו, וא"כ יש לומר, שהעופות הטמאים היו במדורים של הבהמות והחיות, ולא היו במדורים בפני עצמם.

שוב הראוני, שבדפוס רומא הגירסא ברש"י - "לכל בהמה ולכל חיה ולכל בריה". ולפ"ז, רש"י אכן כלל בזה אף את העופות [וכן את רמש האדמה], שהיו במדורים המיוחדים להם. אך יש

ויעש נח. זה ביאתו לתיבה.

יש לדקדק, אמאי לא הוסיף הכתוב "כן עשה", כמו שנאמר לעיל (ו, כב) גבי בנין התיבה, "ויעש נח ככל אשר צוה אתו אלוקים כן עשה", ופרש"י (שם) "ויעש נח, זה בנין התיבה".

ונראה לבאר, דהנה רש"י (כאן) פירש "ויעש נח, זה ביאתו לתיבה". וקשה, דהא להלן (פסוק ז) כתב, שאף נח מקטני אמנה היה, ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים, וא"כ איך שייך לומר שבביאתו לתיבה עשה את ציווי ה'. וצ"ל, דכיון דבסוף נכנס לתיבה, הרי עשה את ציווי ה' לבוא אל התיבה, אלא שלא עשה את זה כמו שהיה צריך לעשות, לבוא אל התיבה בלי דחיקת המים, לכך לא נאמר "כן עשה", דלא היתה כאן עשייה שלימה, משא"כ בבנין התיבה שעשה עשייה שלימה, נאמר "כן עשה".

בעצם היום הזה בא נח וישם וזם ויפת בני נח ואשת נח ושלשית נשי בניו אתם אל התבה" (ו, יג)

יש להעיר, מדוע הכתוב חוזר ומדגיש ששם חם ויפת, הם "בני נח", הלא כבר ידעינן שהם בניו. וכן מדגיש "אשת נח", למה לא נאמר "אשתו". וכמו שנאמר לעיל (פסוק ז) "ויבא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו אל התבה מפני מי המבול".

ואפשר, דבא הכתוב לומר דכולם ניצלו בזכותו של נח, לכך נאמר "בני נח" "אשת נח". וכע"ז כתב הרמב"ן (ח, א) "ונח יכלול זרעו אשר אתו שם, ולא הזכירם כי בזכותו ניצולו". עי' עוד ב"אילת השחר" (ו, יח).

[ויש להוסיף, דלעיל (פסוק ז) שלא נאמר כן - "בני נח" "אשת נח", משום דהתם א"א לדרוש כן, שכולם ניצלו בזכותו, דהא פרש"י (שם) "מפני מי המבול, אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבא המבול, ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים"].

והבאים זכר ונקבה מכל בשר באו כאשר צוה אתו אלוקים ויסגר ה' בעדו" (ו, טז)

"ויסגר ה' צעלו. הגין עליו שלא שצרוה, הקיף התיבה דוצים ולחיות והיו הורגים בהם (צ"ר לז, ח). ופשוטו של מקרא, סגר כנגדו מן המים. וכן כל צעד צמקרא לשון כנגד הוא" וכו'.

מבואר ברש"י, דהאי סגירה אינה כפשוטו סגירת דלת או חלון התיבה, דדבר זה יכול נח לעשות לבדו, אלא סגירה היינו שמירה, או מפני דור המבול שלא ישברו את התיבה, או מפני המים שלא יכנסו לתיבה דרך סדקי הדלת או החלון וכדו'.

אולם, עי' ב"חזקוני" (כאן) שביאר כפשוטו, שהניח התיבה פתוחה משום שאינו ידע אם כל המינים הגיעו, שהרי לא היה מכיר את כל המינים שבבריות, וכשבאו כולם "ויסגר ה' בעדו", דנסגר הפתח מאליו ע"י הרוח, כמו דמצינו בפסחים (סד:).

ולדבריו א"ש, הא דסמיק "ויסגר ה' בעדו" ל"הבאים זכר ונקבה מכל בשר באו", דרק לאחר שמכל בשר באו, סגר ה' בעדו את התיבה. ויש לעיין, אמאי רש"י לא ניחא ליה לפרש כן.

ונראה, דהנה רש"י לעיל (פסוק ז) עה"פ "מפני מי המבול" כתב, שאף נח מקטני אמנה היה, ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים. ובע"כ שעד זמן זה שדחקוהו המים כבר נכנסו כל המינים לתיבה, ואמאי לא סגר נח בעצמו את התיבה והוצרך שה' יסגור בעדו,

אלא ודאי דהאי סגירה אינה כפשוטו, אלא שמירה מדור המבול שלא ישברוה או מן המים שלא יכנסו.

ויש להביא סימוכין לזה, דהנה ה"חזקוני" עה"פ "מפני מי המבול", לא נקט כרש"י שלא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים, דלפ"ז א"א לפרש שהניח התיבה פתוחה עד שיבואו כל המינים וכן"ל, אלא פירש "ולא מפני הציווי", והיינו שנכנס לתיבה מיוחד ולא מפני ציווי ה', וא"כ שפיר יש לומר, שהניח התיבה פתוחה עד שסגר ה' בעדו.

ויומוז את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש עד עוף השמים ויומוז מן הארץ וישאר אך נח ואשר אתו בתבה" (ו, כג)

"אך נח. לזל נח, זהו פשוטו. ומדרש אגדה, היה גונח וכוהה (נ"א וכוהה) דס מטורח הצהמות והחיות (תנחומא ט). ויש אומרים, שאיחר מזונות לארי והכישו, ועליו נאמר (משלי יא, לא) הן זליק צארץ יסולס" (תנחומא טס).

הנה, ב"תנחומא" [שהוא מקור דברי רש"י] איתא, שע"י הכשת הארי נעשה נח צולע. ויש לעיין, אמאי רש"י השמיט זאת, ולא נקט אלא רק שהכישו ארי.

ויש לבאר, דהנה ה"תנחומא" (שם) סיים: "אך, שלא היה שלם ולא היה כשר להקריב קרבן, והקריב שם בנו תחתיו", והיינו דע"י שהיה נח צולע הוא נפסל לעבודה, והקריב שם בנו תחתיו. וכן מבואר ב"בעל הטורים" להלן (לב, כו) עה"פ "ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב", שכתב וז"ל: "א"נ, לפוסלו מן העבודה, לפי שקנה מעשו הבכורה שבהן העבודה", ואצל יעקב נאמר (שם לב) "והוא צלע על ירכו", הרי שצולע פסול לעבוד עבודה.

ונראה, דרש"י לא ניחא ליה לפרש כן, שנפסל נח לעבודה והקריב שם בנו תחתיו, דהא דרכו של רש"י לפרש פשוטו של מקרא, ולפי פשוטו של מקרא נח הקריב ולא שם בנו, שנאמר (ח, כ) "ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל הבהמה הטהרה ומכל העוף הטהור ויעל עלת במזבח", וכן משמע מלשון רש"י (שם) "לא צוה לי" וכו'. וכ"ה ב"פרקי דרבי אליעזר" (פכ"ג), "מיד הביא נח ממין בהמה טהורה וכו', וממין עוף טהור וכו', ובנה את המזבח וכו', והקריב עליו עולות ארבע, שנאמר ויבן נח מזבח לה'". לכן השמיט רש"י הא דהיה נח צולע, ואפשר דס"ל דלא נעשה צולע, ועל כן שפיר הקריב נח בעצמו קרבן לה'.

ויוזכר אלוקים את נח ואת כל הזויה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה" (זו, א)

"ויוזכר אלוקים את נח וגו'. מה זכר להם לצהמות, זכות שלא השחיתו לרכס קודם לכן ושלל שמשו בתיבה".

יש לעיין, אמאי רש"י נקט "מה זכר להם לבהמות", הא בקרא מוזכר גם חיה.

ונראה לבאר, עפ"מ דאיתא בסנהדרין (קח:): "שלושה שמשו בתיבה וכולם לקו, כלב ועורב וחם. כלב נקשר, עורב רק, חם לקה בעורו". הרי שהכלב שהוא מין חיה וכן העורב שהוא מין עוף שמשו בתיבה, משא"כ מין הבהמה לא מצינו שמשו בתיבה, לכך נקט רש"י דוקא "מה זכר להם לבהמות", דהזכות היא "שלא השחיתו דרכם קודם לכן, ושלא שמשו בתיבה", וזכות זו שלא שמשו בתיבה כלל מצינו רק אצל הבהמות.